

„MIKÉPPEN MI IS MEGBOCSÁTUNK ...”

(Elhangzott a Román Televízió magyar nyelvű adásában 1990. augusztus 27-én.)

Az elmúlt hetekben, miközben növekvő szomorúsággal olvastam egyes román lapokban a bécsi döntés 50. évfordulója kapcsán közölt, gyűlöletet és bosszúvágyat szító cikkeket, többször is eszembe jutott a következő történet. Áprilisban két nagyszerű emberrel volt alkalmam megismerkedni, Jean Goss-szal és Hildegarde Goss-szal, a Nemzetközi Megbékélési Mozgalom (International Fellowship of Reconciliation – IFOR) tiszteletbeli elnökeivel. Ők mesélték, hogy tíz évvel ezelőtt Lengyelországba látogattak, ahol meghívták őket beszélgetni egy baráti körbe. Mintegy 30 értelmiségi volt jelen. Sok mindenről szó esett, végül eljutottak a lengyel–német kérdéshez. Mikor eddig értek, felállt egy költő, és indulattól remegő hangon kijelentette: itt megbékélésről szó sem lehet, nemcsak most, hanem soha, hiszen itt minden követ lengyel vér áztatott, itt 1939 szeptemberétől a háború végéig a németek több százezer lengyelt gyilkoltak le, és ezt a lengyel nép sohasem bocsáthatja meg nekik. Az, hogy 1945 után a Lengyelországnak ítélt területről kitelepítették a német lakosság nagy részét, semmi ahhoz képest, amit érdemeltek volna. A vendégek ezt hallva belátták, hogy végére értek a beszélgetésnek, és azt javasolták, hogy hát akkor befejezésül mondják el együtt a Miatyánkot. Így is történt. Csakhogy mikor az imával elértek addig, hogy „És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk azoknak, akik ellenünk vétkeztek” – a lengyelek elhallgattak. S akkor a nagy csendben megszólalt a költő: „Most értettem meg, hogy addig nem lehetek jó sem embernek, sem kereszténynek, sem lengyelnek, amíg a németeknek nem tudok megbocsátani.” Így indult el, ebből a kis csoportból az a megbékélési mozgalom, amelynek eredményeként ma Lengyelországban érezhetően más a németekhez való viszonyulás, mint ezelőtt tíz évvel.

A történelem egyetlen néphez sem volt kegyes, mindegyiknek vannak másoktól elszenvedett sérelmei. De a világ egyes népeinek példája azt mutatja, hogy ezeken nemcsak túl lehet, de túl is kell lépni. Pár évtizeddel ezelőtt még nagy ellenségeskedés volt franciák és németek, finnek és svédok között, mára ezek jórészt eltűntek. Nem hiszem, hogy a magyarok meg a románok alábbvalóak vagy gonoszabbak volnának ezeknél.

Csakhogy a megbékélés nehezen jön el magától, különösen, ha olyan politikai erők vannak a színtéren, amelyek úgy akarnak hatalomra kerülni vagy hatalmon maradni, hogy románok és magyarok között gyűlölködést igyekeznek kelteni, s az ország súlyos problémáiról azzal akarják elterelni a figyelmet, hogy képzelt veszélyekkel fenyegetik a lakosságot, vagy súlyosabb esetben etnikai konfliktusokat provokálnak ki. Nem hiszem, hogy volna ma Romániában olyan jóhiszemű, becsületes ember, akár román, akár magyar, aki ne tudná: a magyarok és románok közötti jó viszony kialakítása országos érdek, ma talán inkább, mint bármikor. Azok tehát, akik nemzeti gyűlöletet igyekeznek szítani, valójában

ellenségei mind a magyaroknak, mind a románoknak.

A bécsi döntés 1940-ben a nagyhatalmak érdekeit szolgálta, Erdély lakosságát erről senki sem kérdezte meg, sem a románokat, sem a magyarokat. Ezek is, azok is egyszerű játékszereivé váltak a kíméletlen nagypolitikának. Számomra a bécsi döntésnek ez a legfontosabb tanulsága: itt volna az ideje, hogy mi, magyarok, románok együtt mondjuk ki végre határozottan: elégünk volt abból, hogy kétes szándékú politikai csoportosulások kezében eszközök legyünk, s egyesek a mi bőrünkön biztosítsanak maguknak hatalmi pozíciókat. Csak határozott közös fellépéssel szállhatunk szembe azzal a politikával, amely egész biztosan nem az ország érdekeit szolgálja, hanem csak egyes érdekcsoportokét. Hiszen ha ezek képesek voltak arra, hogy románokat és magyarokat, akiknek gyakorlatilag semmi bajuk egymással, olyan helyzetbe hozzanak, hogy egymást gyilkolják, akkor látni lehet, hogy ezek nem ismernek se istent, se embert. Hogyan lehetne tehát tőlük azt remélni, hogy az ország érdekeit saját érdekeik fölé helyezték, még ha egyebek mellett Nemzeti Megmentési Frontnak hívnák is őket? Hiszen lehet-e véletlen, hogy a magyarok elleni rágalmozó cikkek közlésében a Front lapjai messze élen járnak, arról nem is beszélve, hogy a szélsőséges nézeteket valló Vatra Românească Szövetség is milyen bensőséges viszonyban van a Fronttal? S aki ma gyűlöletet szít, ahelyett hogy a nemzeti megbékélést szorgalmazná, az ezeket az antidemokratikus erőket támogatja, és nem az ország érdekeit képviseli, még ha nagy hangon ezt hirdeti is. És ellensége a románoknak is, nemcsak a magyaroknak. Odáig jutottunk, hogy ha egy román lapban román szerzőtől megjelenik egy tisztességes írás, amely a román–magyar kapcsolatban a keresztényi szeretet és kölcsönös megbocsátás szükségességéről beszél, akkor az Azi, a Front hivatalos lapja másnapi számában azt találgatja, hogy vajon ki lehet az a magyar, aki ezt a cikket írta, mert román illet nem írhat. Mindennek a teteje, hogy miután a románokat ilyen durván megsérti, azt sugalmazva, hogy szeretetre és megbocsátásra csakis a magyarok lehetnek képesek, a románok nem, a szerző magamagát igaz románnak hiszi. Engedtessek meg nekem a kétely ezzel kapcsolatban: énnekem a románokról egészen más véleményem van, tudom, hogy nagyon is képesek a szeretetre és megbocsátásra, ha aljas módszerekkel félre nem vezetik őket. Ezért is hiszem, hogy ha az összes demokratikus erők összefogásával közösen lépünk fel azok ellen, akik egymásra akarnak bennünket uszítani, akkor el fog jönni egyszer az a nap is, amikor magyarok és románok, egyaránt keresztények, nyugodt lélekkel végigmondhatjuk majd az Úr imádságát, ki-ki a maga nyelvén, és nem némulunk el, ha odáig érünk, hogy „És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk azoknak, akik ellenünk vétkeztek ...”

Romániai Magyar Szó 1990. augusztus 28.

Románul: România Liberă [Bukarest] 1990. augusztus 28.

(Ahogy ma látom)

Amit akkor mondtam, az lényegét illetően a dolog természeténél fogva nem változhatott meg azóta. Csak olyan értelemben nem minden aktuális már benne, hogy a környezet nagyon nem ugyanaz: ma már nincs Nemzeti Megmentési Front, s a Vatráról sem hallottunk már évek óta szinte semmi figyelemreméltót; tapasztalatom szerint a mai 18–20 éves fiatalok elég nagy része hál’ istennek azt sem tudja, mi volt az.

1990 augusztusában azonban még nagyon is ott volt. A márciusi provokáció ugyan sikeresen lezárult, de akkorra meg már elkezdődött a választási kampány. Ennek volt fontos része, hogy Bukarestben az Egyetem téren hat hétig tüntettünk (megszakítás nélkül, éjjelnappal) azért, hogy a régi hatalom kiszolgálói (főállású magas rangú pártaktivisták, illetve a politikai rendőrség, a szekuritáé volt alkalmazottai) a *Temesvári kiáltvány* 8. pontja értelmében ne kerülhessenek be az új hatalmi struktúrákba. (Ez a tüntetés minden résztvevőnek fantasztikus, életre szóló nagy élménye volt, de hogy miért, azt meg sem próbálom itt elmondani, mert azt csak egy külön könyvben lehetne, ha lehetne. Aki ott volt, ezt most érti, aki meg nem, annak úgysem tudnám röviden elmagyarázni.) 1990. május 20-án megvoltak a választások, a Nemzeti Megmentési Front győzött, Ion Iliescu államelnök lett, a „régiek” elfoglalták új helyüket a parlamentben, s az immár okafogyottá vált tüntetés csak nem akart feloszlani (olyan hely volt, hogy egyszerűen képtelenség volt onnan csak úgy hazamenni), mígnem június 13–15-én Ion Iliescu hívására meg nem érkeztek a Zsil völgyi bányászok, élükön Miron Cozmával, akik aztán rendet csináltak nemcsak az Egyetem téren, hanem az ellenzéki pártok székházaiban és az ellenzéki lapok szerkesztőségeiben is. (Közvetlen közlelől láttam, hogyan, ne is jusson eszembe!)

Ez a bányásztörténet tragikus volt, de sok szemet kinyitott. A román demokratikus(abb) ellenzék számos fontos képviselője ekkor rendezte át magában a marosvásárhelyi események értelmezését is, mert a két forgatókönyv és az események lezajlásának kísérteties hasonlósága teljesen nyilvánvalóvá tette, hogy ez csak akkor lehet így, ha a rendező ugyanaz. Az ellenzék kemény és indulatos Iliescu-, kormány- és szekuritáé-ellenes támadásba lendült, ezzel pedig csinálni kellett valamit. A magyarellenes hangulat, de még inkább a félelem, amely a marosvásárhelyi események után még nem ült el az emberekben, szinte magától kínálkozott egy újabb diverzió felfuttatására, amely csakugyan diverzió volt, a szó eredeti értelmében, hiszen ez, mint tudjuk, azt jelenti: (figyelem)elaterelés. Most tehát azt használták ki, hogy közeledett augusztus 30-a, a második bécsi döntés 50. évfordulója.

Először csak az 1940-ben történt dolgokra való visszaemlékezések szaporodtak el, megfűszerezve mindenféle részben valóságos, részben helyben költött borzalmakkal arról, hogy a románoknak miket kellett akkor elszenvedniük a magyaroktól, majd, mikor a téma már töményen ott gomolygott a levegőben, elkezdtek megjelenni imitt-amott, egyes román lapokban, de fülbe sűgva is terjedtek a „bizalmas forrásokból származó”, „szakértői véleményekről” és „kiszivárgott titkos jelentésekről” szóló információk, amelyek szerint biztosra vehető, hogy az 50. évforduló napján Magyarország ezt meg fogja ismételni, és

Erdély ezúttal nagyon nagy veszélyben van. Bármilyen hihetetlen is, hogy emberek egy ekkora zagyvaságot komolyan vegyenek, a még el nem ült félelem atmoszférájában bizony egyre inkább aggodalomba estek. Augusztus vége felé már olyan volt a hangulat, hogy még a levegő is szikrázott. Kit érdekeltek már akkor a bányászok meg a szekuritáé? Csak a napokat számolták egyre gondterheltebben, hogy mennyi van még 30-áig. Nézni is borzasztó volt szegényeket. Az ember azt se tudta, kit sajnáljon jobban: a magyarokat-e vagy a románokat? A magyarokat azért lehetett, mert tehetetlenül, megalázva, szinte a megsemmisülés érzésével kellett nézniük ezt az egész ocsmányságot, de ők legalább egytől egyig tudták, hogy ebből egy szó sem igaz. A románok azonban legnagyobb részben nem. Vagy nagyon sokan legjobb esetben is úgy voltak vele, hogy nem tudták, mit is higgyenek. Nagyon meg voltak ijedve.

Éppen azon tépelődtem, mit is lehetne hamar csinálni ezzel a sok emberrel, hogy egy kicsit megnyugodjanak, mikor felhívtak a Román Televízió magyar szerkesztőségéből azzal, hogy jó lenne, ha ebben a hangulatban mondanék valamit a nézőknek. Akkor írtam ezt a cikket. Hétfőn felolvastam a magyar adásban. Persze nem élőben, mert korábban felvettük, hiszen el kellett hozzá készíteni a román feliratozást. Ez nagyon fontos volt, nemcsak mert ez volt a bevett gyakorlat, hanem azért is, mert ezúttal biztosak lehettünk benne, hogy ennek az augusztus 27-i magyar adásnak sokkal több román nézője lesz, mint magyar. A lelegején izgultam egy kicsit, talán a kameráktól is, de alig kezdtem el olvasni a szöveget, nagyon hamar teljesen megnyugodtam, mert miközben mondtam, hallottam is a nézők-hallgatók fülével, és úgy éreztem, ezt most meg fogják érteni magyarok is, románok is, és úgy fogják érteni, ahogy kell.

De nem hagytam mindent a tévére: úgy intéztem, hogy kedden két központi lapban is megjelenjen a szöveg, magyarul és románul egyszerre. Így aztán sokan, akik hétfőn hallották, kedden megint elolvashatták az újságban.

A visszhangjáról csak annyit: Mihai Creangă, a România Liberă szerkesztője megmutatott nekem néhány olvasói levelet, amelyben nagybányai, suceavai, beszercei, tulceai olvasók köszönték meg ezt a cikket, és elmondták, mennyire jól esett nekik ezt olvasni. Valaki azt írta a tengerpartról, hogy az ott nyaralók egymásnak adták a lapot, hogy ezt olvassák el. Meg lehet őket érteni: otthonuktól távol ők talán másnál is jobban szorongtak, hogy vajon mi is lesz most.

Augusztus 30-án pedig minden román konstatálhatta, hogy a magyarok, mint a történelem folyamán mindig is, megint becsapták őket: nem jöttek be. Pedig még egyes pártok is milyen biztosra ígérték őket! Hiába, ez már így van: politikusok ígéreteit nem lehet mindig készpénznek venni.